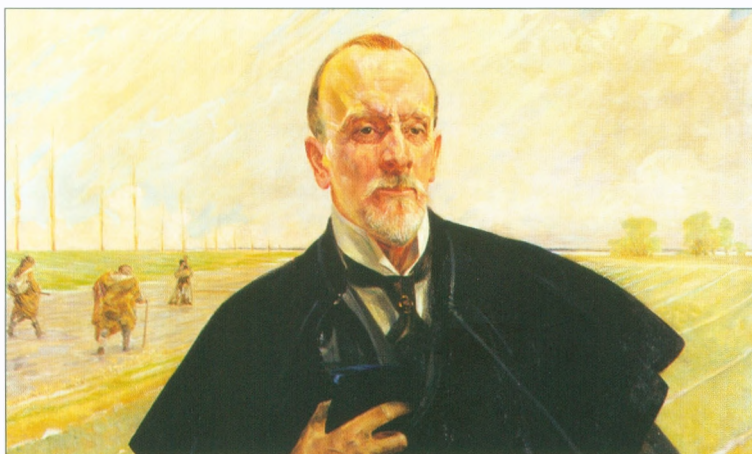

EDMUND RADWAN KRZYMUSKI

(1851–1928)

bibl. Jag.

Edmund Karol Feliks Krzymuski (*Edmund Radwan Krzymuski*) przyszedł na świat 30 października 1851 roku jako poddany rosyjskiego cara w rodzinnym majątku Kruszyn pod Włocławkiem. Jego ojciec, Teofil Szymon Krzymuski, właściciel ziemski i uczestnik powstania listopadowego, również był prawnikiem, pełniąc szereg funkcji w wymiarze sprawiedliwości Królestwa Polskiego: od Trybunału Cywilnego województwa kaliskiego po sędziego pokoju w województwie włocławskim. Był dwukrotnie żonaty i z tego drugiego małżeństwa, z Felicją Woydy, doczekał się trzech synów: najstarszego Edmunda oraz Kazimierza i Tadeusza.

Młody Edmund Krzymuski pobierał nauki gimnazjalne w II Gimnazjum Klasycznym w Warszawie. Po ukończeniu wszakże trzeciej klasy ze względów zdrowotnych musiał Gimnazjum opuścić i do egzaminu dojrzałości przygotowywał się już w domu. Egzamin ten złożył w roku 1870. Następnie uczęszczał na wykłady prawa w Uniwersytecie Warszawskim, by w roku 1875 uzyskać dyplom kandydata praw i srebrny medal za rozprawę „Teoria państwa Ahrensa”.

Świeżo upieczony adept prawa udaje się następnie w roczną podróż do Heidelbergu, by pod okiem profesora Rödera zajmującego się filozofią prawa kontynuować studia. Wydaje się, iż kontakt z tym najwybitniejszym podówczas przedstawicielem teorii karnej moralnej poprawy przestępcy miał duże znaczenie dla przyszłych koncepcji Krzymuskiego.

Początki drogi zawodowej przyszłego profesora UJ wiodą go jednak śladami ojca. Po powrocie do Warszawy zostaje bowiem aplikantem sądowym w Trybunale Cywilnym, gdzie wszakże po dwóch latach podał się do dymisji. Jak wspomina to potem w własnoręcznie sporządzonym *curriculum vitae*, nęciły go szczeble kariery akademickiej i zamierzał starać się o tytuły naukowe w Rosji.

Ostatecznie jednak znalazł się w Krakowie, zapisując się na wykłady III i IV roku prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, z którym pozostanie związany już do końca życia. Tutaj pod kierunkiem profesora Fryderyka Zolla (sen.) uzyskuje 2 grudnia 1880 roku promocję na podstawie rozprawy *Teoria karna Kanta ze stanowiska jego ogólnej nauki o rozumie praktycznym*, wydanej w serii Rozpraw Wydziału Filozofii AU XVI. W 1881 roku wygłasza wykład habilitacyjny z zakresu filozofii prawa pod tytułem *O znaczeniu filozofii prawa i o metodzie jej wykładni* („Niwa”, 1881). Nowy docent pierwszy swój wykład kursowy poprowadził w semestrze zimowym roku 1881/82 z tematu „system filozofii prawa”.

W roku 1883 Edmund Krzymuski odbywa swą drugą większą podróż naukową – tym razem do Lipska i Berlina. Owocem tej podróży będzie studium naukowe, *Zasady nauki o usiłowaniu przestępstwa*, wydane w Warszawie rok później. W tym samym 1883 roku Edmund Krzymuski przestaje być wreszcie w Krakowie obcokrajowcem, uzyskując status poddanego cesarza Franciszka Józefa, rok później zmienia stan cywilny, poślubiając H.M. Jasińską. Nowy obywatel znalazł zresztą uznanie Jego Cesarsko-Królewskiej Mości, skoro w roku 1908 w dowód zasług naukowych otrzymuje order Żelaznej Korony III Klasy, zaś w 1912 tytuł Radcy Dworu.

Zanim to wszakże nastąpi, w 1883 roku Edmund Krzymuski rozszerza swoją habilitację na prawo i proces karny, co czyni go naturalnym sukcesorem profesora A. Bojarskiego na Katedrze Prawa i Postępowania Karnego, po śmierci tegoż ostatniego w 1884 roku. 18 listopada 1884 zostaje więc profesorem nadzwyczajnym, zaś 7 kwietnia 1888, profesorem zwyczajnym w tej Katedrze. Będzie nią kierował aż do swojej śmierci w 1928 roku.

Profesor Krzymuski pełnił szereg funkcji uniwersyteckich. Sześciokrotnie, w latach 1891/92, 1892/93, 1898/99, 1905/06, 1914/15 i 1924/25 zajmował stanowisko dziekana Wydziału Prawa. W roku 1903 jednogłośnie zostaje powołany na fotel rektora UJ, po tym, jak wcześniej wybrany prof. M. Bobrzyński rezygnuje z tej funkcji. W latach 1905–1910 jest reprezentantem UJ (jako patrona) w komitecie parafii Wszystkich Świętych w Krakowie.

E. Krzymuski był także wieloletnim kuratorem Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa, Stowarzyszenia „Chór Akademicki” oraz Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Uczniów UJ. O tym jak poważnie traktował swoje obowiązki wobec studentów, może świadczyć fakt, iż w testamencie zapisał na rzecz TBSP UJ należącą do niego kamienicę przy ul. Jabłonowskich 5, zaś Stowarzyszeniu „Chór Akademicki” ofiarował fortepian, na którym zresztą regularnie grywał. Inna sprawa, iż z perspektywy lat jego stosunek do wykształcenia uniwersyteckiego może się wydawać nieco konserwatywny – profesor Krzymuski zwalczał np. pomysły dopuszczenia kobiet do studiów uniwersyteckich, a kiedy stało się to faktem, doprowadził do podjęcia przez Senat UJ uchwały zabraniającej im udziału w stowarzyszeniach akademickich.

Aktywność profesora Krzymuskiego nie zamykała się wyłącznie w murach Uniwersytetu. Od 1888 roku jest on bowiem członkiem Komisji Prawnej Akademii Umiejętności, zaś członkiem korespondentem staje się w 1904 roku. Uzyskał także status członka czynnego Warszawskiego Towarzystwa Naukowego. Był także członkiem komisji egzaminacyjnej okręgu sądowego.

22 sierpnia 1919 roku dekretem Naczelnika Państwa profesor Krzymuski zostaje mianowany członkiem Komisji Kodyfikacyjnej. Przygotowania do prac nad nowym polskim kodeksem karnym prowadził zresztą już wcześniej, publikując w 1918 roku w Warszawie opracowanie *Projekt kodeksu karnego polskiego. Uwagi autora. Tytuł wstępny i część ogólna*. Jego praca w sekcji prawa karnego materialnego nie trwała jednak długo. W związku z różnicami w poglądach z Juliuszem Makarewiczem, profesor Krzymuski ograniczył się do pracy w sekcji przygotowującej kodeks postępowania karnego, której zresztą był przewodniczącym.

Bez wątpienia, najwybitniejszym dziełem Edmunda Krzymuskiego był pierwszy opracowany w Polsce system prawa karnego opublikowany w Krakowie w 1885 i w 1887 roku jako *Wykład prawa karnego* (dwa tomy). Książka ta miała jeszcze dwa wydania w 1901–1902 oraz w 1911 roku, po czym ukazała się jej skrócona wersja pod tytułem *Zarys ogólnych instytucji prawa karnego*. Drugą „kardynalną”, jak określał to sam autor pracą, był *Wykład procesu karnego* (I wydanie 1891, II wydanie 1910).

Wyłożone w obu tych wykładach poglądy E. Krzymuskiego w pełni wpisują się w klasyczną szkołę prawa karnego. Niewątpliwie pozostają one pod wpływem filozofii Kanta i pozytywizmu prawniczego. Jego wielkim polemistą pozostawał Juliusz Makarewicz, którego wizja prawa karnego znacznie odbiegała od wyobrażeń szkoły klasycznej. Zainteresowania filozoficzne E. Krzymuskiego znajdują zresztą odzwierciedlenia w szeregu innych opracowaniach: *Kilka słów o usprawiedliwieniu teorii poprawy*, Warszawa, „Gazeta Sądowa”, 1875; *Represja przestępstw wobec fatalizmu filozofii współczesnej*, Warszawa 1877; *Znaczenie naukowe statystyki moralności i doniosłość jej wywodów dla represji przestępstw*, Warszawa 1877; *Szkola pozytywna prawa karnego we Włoszech*, Lwów, „Przegląd Prawa i Administracji”, 1889; *Historia filozofii prawa do*

połowy XIX w., Kraków 1923. Prowadził także kursowy wykład z systemu filozofii prawa oraz wstępu do nauki o prawie.

Ze szczegółowych zagadnień prawa karnego profesor Krzymuski najwięcej czasu poświęcił nauce o usiłowaniu. Poza wspomnianą już książką z 1884 roku w lwowskim „Przeglądzie Prawa i Administracji” ukazało się w tym samym roku opracowanie *O pojęciu i karygodności usiłowania nieudolnego*. Prowadził także wykład „Zasady nauki o usiłowaniu przestępstw”. Z ważniejszych analiz E. Krzymuskiego należy jeszcze wskazać te, które odnosiły się do współdziałania przestępczego (*Kilka uwag jako przyczynek do nauki o udziale w przestępstwie*, Warszawa, „Gazeta Sądowa”, 1893), poczytalności (*Determinizm i poczytanie przestępstw w świetle najnowszych badań*, Kraków 1900, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne”, t. I), immunitetu poselskiego (*Nietykalność poselska i prawo karne*, „Przegląd Prawa i Administracji”, Lwów 1898), pojęcia czynu (*Über den Ausdruck «eine Handlung unternehmen»*, Wiedeń 1913, „Oesterreichische Zeitschrift für Strafrecht”, IV). Profesor Krzymuski sięgał także na obrzeża prawa karnego, czego dowodem jest np. dziełko *O odpowiedzialności karnej zwierząt* („Niwa”, Warszawa 1881).

Działalność naukowa Edmunda Krzymuskiego znana była za granicą. Jego poglądy referował A. Finger w pracy *Das Strafrecht* (Berlin 1912–1914), poświęconej austriackiemu prawu karnemu. Pewne nawiązania można również odnaleźć w pracach jednego z najwybitniejszych ówczesnych karnistów szwajcarskich, K. Stoossa. Prace Krzymuskiego ukazywały się zresztą w języku niemieckim i francuskim, którym biegle się posługiwał.

Znane są artystyczne zainteresowania Edmunda Krzymuskiego. Był regularnym uczestnikiem salonu literackiego Jadwigi Łuszczewskiej („Deotymy”), gdzie prezentował swoje utwory poetyckie. Grywał na fortepianie, a swoje muzyczne zamiłowania wyraził nawet w opublikowanej w 1910 roku w Krakowie pracy *Ku czci Szopena*.

30 czerwca 1928 roku profesor E. Krzymuski składa do rektora UJ podanie o przeniesienie go na emeryturę z dniem 30 września tegoż roku. Jest już wówczas człowiekiem samotnym – nie posiadał dzieci, żona zaś zmarła kilka lat wcześniej. Stosowny dekret rektora wydany zostaje z datą 28 lipca 1928 roku, nie dociera wszakże do adresata, który w tym czasie bawi na urlopie w Ostendzie. Na biurko rektora trafia natomiast w połowie sierpnia 1928 roku telegram od polskiego konsula informujący, iż w dniu 6 sierpnia zmarł w szpitalu w Ostendzie Edmund Krzymuski, profesor UJ. Z uwagi na to, iż wysyłane do krakowskiego domu profesora telegramy pozostały bez odpowiedzi (gospośnia odkładała je zapieczętowane na biurku profesora), po trzech dniach, tj. 9 sierpnia 1928 roku, zmarłego pochowano na miejscowym cmentarzu.

Procedura ekshumacyjna przeciągnęła się do wczesnej wiosny 1929 roku. Ostatecznie profesor Edmund Krzymuski dopiero 18 marca spoczął na cmentarzu Rakowickim w Krakowie żegnany przez społeczność akademicką Uniwersytetu. W tym samym roku ukazała się *Księga pamiątkowa ku czci śp. Edmunda Krzymuskiego*, której przygotowaniem zajmował się już jego późniejszy następca na Katedrze Prawa Karnego, Władysław Wolter.

